

VARJOT SILMIEN ALLA

WSOY

»Tässä kirjassa on kaikkea. Siinä on laveutta, se on helppolukuinen mutta samalla syvälinen. Niin sydäntäkouraisevan tarkka-vireinen! Yksikään repliikki ei sorahda falskina tässä kirjassa.»

– TV4

DAVID ÄRLEMALM

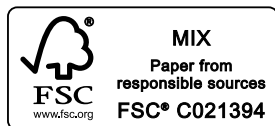
DAVID
ÄRLEMALM

Varjot
silmiensä alla

Suomentanut Terhi Vartia

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Ruotsinkielinen alkuteos

Lite död runt ögonen

© David Årlemalm 2020

Published by agreement with Hedlund Agency

Suomenkielinen laitos © Terhi Vartia ja WSOY 2021

Werner Söderström Osakeyhtiö

ISBN 978-951-0-45456-5

PAINETTU EU:SSA

*Isoisälleni, joka opetti minulle tarinoinnin
arvon. Ja kirjoihinsa uppoutuneena sai
minutkin aavistamaan, mitä maailmoja
sivujen välissä odottaa.*

JOULUKUU

METRON OVET sulkeutuivat. Asemalaiturilla makaava mies tuijotti Artoa suoraan silmiin kunnes metro lähti. Arto kävi istumaan tyttärensä viereen. Tytär nosti katseensa.

Kuka se oli?

Ei aavistustakaan.

Miksi se halusi satuttaa sua?

En tiedä.

Tytär, jonka nimi oli Bodil, tuijotti lattiaa. Arto laski kätensä hänen päällelleen ja toisti: En tiedä.

Sitten hän nousi, meni ovelle ja katseli ikkunaan heijastuvaa peilikuvaansa ohi kiitävää kallioseinämää vasten. Näki silmissään kaiken järjettömyyden ja turhautumisen. Hän kirosi hiljaa.

Arto oli havainnut liikettä takanaan jo ennen kuin tunsu tönäisyn. Bodil kiljaisi, kun hän heilahti kohti raiteita. Metro oli tulossa. Hän onnistui pysähtymään ennen laiturinreunaa ja kääntyi. Hän näki miehen, joka oli tönäissyt häntä. Mies oli lyhyt ja tanakka ja pärski kuin härkä. Napitetun pusakan alta pilkotti likainen vaalea villapaita. Mies hyökkäsi kohti pää edellä. Arto potkaisi häntä vatsaan.

Mies kurkotti häntä kohti lyhyillä käsivarsillaan. Seuraava potku vei häneltä jalat alta. Mies mätkähti laituriiin toisen jalkansa päälle, ja jalka näytti vääntyneen outoon asentoon. Metron ovet avautuivat, ihmisiä virtasi ulos heidän ohitse. Bodil peitti kasvonsa käsillään, suojausi itsensä maailmalta. Arto nosti hänet metroon. Laski hänet penkille. Ovet sulkeutuivat. Metro kirskautti liikkeelle. Mies katosi näkyvistä.

LOKAKUU

MITEN NIIN LOPPU, mitä ruokaa täällä sit on?

Perunoita on vielä, voin paistaa niitä.

Siis mä en kestä, meillä oli liikuntaa ja nyt on sairass nälkä, tyttö valitti työntäen kosteaa tukkaansa korvien taakse. Reppu roikkui olkapäällä.

Arto seiso i vaiti odottaen, olisiko tytöllä lisää sanottavaa. Koulun sadastakahdestakymmenestä oppilaasta vain muutama harva söi tavallista ruokaa, sillä useimmilla oli jokin allergia, yliherkkyys tai muu ruokarajoite. Oli keliakikkoja, laktoosi-intolerantteja, maitoallergikkoja, kasvissyöjiä ja vegaaneja. Vegaaneista peräti viisi ei syönyt gluteenia. Yksi heistä seiso i nyt hänen edessään.

Siis miten vaikeeta se voi olla? tyttö kysyi.

Pahoittelen, yritämme kovasti täyttää noutopöytä niin että sieltä riittäisi ruokaa kaikille, Arto vastasi. Ja ajatteli: Tulisit vähän aikaisemmin seuraavalla kerralla. Ruokala suljettaisiin kymmenen minuutin päästä.

Just joo, tyttö sanoi huokaisten syvään. Kerran viime keväänä kävi sama juttu, jäin silloinkin ilman ruokaa.

Ehkä meillä on gluteenittomia falafeleja pakastimessa, voin tarkistaa.

Arvaa kuinka usein joudun syömään falafeleja? Siis pelkkä ajatuskin ällöttää.

Niitä perunoita sitten, ja sipulia?

Tyttö pudisti päätään.

Tai voisin paistaa riisiä soijakermassa, se olisi vähän kuin risottoa.

Okei, tyttö sanoi huokaisten taas. Tee sitä riisiä. Äläkä sitten paista sitä voissa.

Hoituu, sanoi Marisol kun Arto tuli keittiöön.

Varmastiko?

Varmasti, keitä sinä kahvia niin mä tuun viiden minuutin päästä.

Arto ja Marisol olivat tehneet yhdessä töitä vuoden verran. Marisol oli työskennellyt keittäjänä siitä lähtien kun Södermalmin lukio oli kymmenisen vuotta aiemmin perustettu. Hän oli nähnyt kaiken, kuullut kaiken ja tottunut hoitamaan niin oppilaiden ja vanhempien kuin opettajienkin erityistoiveet. Kuuden ja puolen tunnin työpäivä alkoi puoli yhdeksältä ja päättyi kolmelta, ja siinä välissä he ruokkivat koulun oppilaista ja opettajista ne, jotka niin halusivat. Töitä oli paljon, mutta he toimivat tehokkaasti ja päivät kuluivat nopeasti. Marisol oli opettanut Arton jo ensimmäisinä viikkoina vetämään henkeä ja välttämään kaikenlaista kinastelua oppilaiden kanssa. Käyttämään kaksi minuuttia, jos se oli tarpeen, vaikka minuutissakin olisi selvinnyt.

Päivä pulkassa, sanoi Marisol.

Hän kaatoi itselleen kupillisen kahvia ja liittyi Arton seuraan pöydän ääreen pienessä sosiaalitulassa, joka toimi sekä ruokailutilana että pukuhuoneena.

Älä nyt vielä heitä hanskoja tiskiinkin, meidänhän pitää siivota.

Sitä ei lasketa, kun penskat on saatu pois tieltä. Yhdes-tätoista kahteen on työtä. Loppu on lomaa.

Miten eilen meni?

Hah haa! Ihan kuin olis töissä ollut. Seisoin keittiössä, passasin humalaista poikaani ja vielä humalaisempaa veljeäni ja siivosin paikat kun kaikki olivat häipyneet. Pääsin nukkumaan vasta kahdelta.

Olitteko ihan vain suvun kesken?

Oltiin. Ja meidän suku se osaa juhlia. Veli ei yleensä juo ollenkaan, ei liioin Philipe, mutta annas olla kun on joku juhlapyhä tai joku täyttää vuosia, niin jo pullot kaivetaan esiin ja sitten kiskotaankin viinaa koko vuoden tarpeiksi. Siskontyttö Jasmin oksensi vessassa kun oli juonut niitä, mitä ne nyt on, semmosia shotteja joissa on karkkia.

En edes tiennyt että kukaan juo niitä enää.

Meidän suvussa ollaan näköjään ajattomia.

Miten muuten meni?

No siihen saakka oli hauskaa, Marisol vastasi olkiaan kohauttaen. Mä olin tehny etukäteen perunasalaattia ja muutaman dipin. Sitten grillattiin. Kun lapset ovat nukah-taneet ja lasit täyttyneet, niin se on sitten siinä. Lopuksi kaikki kantaa penskansa kotiin vaikka häthätää pysyy itse tolzillaan. Niin meillä juhlitaan.

Artolla oli tapana mennä töiden jälkeen Eriksdalin uima-halliin. Hän ui allasta päästä päähän tasan tunnin. Tai sitten hän meni kävelyllä Söderiin. Usein hän päätyi ennemmin

tai myöhemmin Nonen baaritiskin ääreen juomaan kahvia sillä aikaa kun Ditte valmistautui iltaa varten kuunnellen amerikkalaista hardcore punkia, mandoliinilla säestettyä folkrockia tai kultakauden hiphopia. Laskeutuminen puoli kerrosta katutasosta Noneen tuntui siltä kuin olisi astunut ikuiseen jouluaattoon. Baarin takana tuikkivat värikkäät joulupalot, seinä peittivät vanhat konserttijulisteet ja valokuvat, kassakoneen yläpuolella roikkui kastanjetteja ja oveen oli kiinnitetty kulkuset, jotka helisivät aina kun ovi kävi. Tummat seinät ja niukka valaistus loivat hämyistä tunnelmaa jopa ohikiitävän kesän iltoina. Kun Bodil oli ensi kertaa mukana, hän huudahti: Isi, onko nyt joulu? Vaikka oli alkusyksy ja lehtikin vielä puussa.

Iso paukku?

Ditte näytti samalta kuin aina: baseballpaita, monta kierrosta kaulaketjuja ja käsivarsiin tatuoidut laivat, naiset, rumpalikissat ja sydän, jossa luki Useless Generation, sekä oikeasta silmästä tunkeva kyynel, jonka hän oli teettänyt edellisvuonna.

Niin kuin aina, vastasi Arto.

Ditte kaatoi vahvaa kahvia kuppiin ja asetti sen baaritiskille Rod Stewartin laulaessa Georgiesta iltapäivän sinisessä hämärässä.

Mitenkäs suosikki-ipanani numero kaksi jakselee? Ditte kysyi.

Hyvin. Luulisin. Sitähän tietysti murehtii edelleen kaiken sen jälkeen, mitä tapahtui. Mutta on se saanut uuden kaverin, jonkun pojan jonka nimi on Hampus ja josta puhuu tauotta.

Söpöä.

No jaa, tiedä näistä kantakaupungin kakaroista. Vanhemmista nyt puhumattakaan.

Älä unohda että sä oot nyt itsekin kantakaupunkilainen. Samoin tyttäres.

Arto naurahti.

Bodilhan on ollut sitä koko ikänsä. Mites omasi jakselee?

Ai hämähäkkimies? Hyvinhän tyttö jakselee. Meni aamulla eskariin täysissä vetimissään.

Ditte vieritti esiin uuden oluttynnyrin.

Tarvitko apua?

Haista nyt jo home.

Kunhan kysyin.

Heitin viime viikolla pihalle sua tuplasti isomman hyypiön, joka ensin työtteli ja kävi vielä perseeseen kiinni kun tarjoilin sapuskaa. Sapuska päätyi kaverin syliin, ja sitte en enää ollutkaan mikään tyttönen vaan vitun huora. Seuraavassa hetkessä tyyppi oli jo kadulla housut roiskeissa ja kaljat rinnoilla tajuamatta mitä oli tapahtunu. Jyskytti ikkunaa, kiljui ja oli runkkaavinaan ennenku häipy. Halus ilmeisesti tuhota viimeisetkin rippeet itsekunnioituksestaan.

Ditte vieritti vanhan tynnyrin syrjään ja kiinnitti letkun uuteen.

Hemmetti että vieläkin suututtaa ku aattelen sitä häiskää.

Olisin voinut auttaa, jos olisin ollut täällä, Arto sanoi.

Hän nojautui tiskin ääreen ja puhalteli kahviaan.

Siis...

Ditte pui nyrkkiä.

Iisisti nyt.

Arto nosti kätensä.

Kuka keittiössä on illalla?

Adam, se uus poika jota me testataan nyt kun Marco on Kreetalla.

Hyväkin?

Ihan kelvollinen, mutta otettais tietysti mieluummin sut.

Ditte nojautui tiskin yli ja nipisti Arton poskea vähän liian lujaa.

Mut mulla on Bodil.

Tiedän. Saahan sitä haaveilla.

Ne oli hyviä päiviä ne, Arto sanoi kohottaen kahvikuppiaan kuin maljaa.

Tarkotat varmaan iltoja. Ja öitä. Niitä tulee taas, ukkoseni. Ei samanlaisia, mutta yhtä hyviä.

Arto pudisti kevyesti päätään ja laski kahvikupin tiskille.

Ei ikinä yhtä hyviä.

Hemmetti, emmä sitä niin tarkottanu, ukkoseni.

Ditte tuli baarin takaa halaamaan Artoa.

Ei mikään voi korvata sitä mitä meillä oli, eikä mikään oo ennallaan ilman Sofaa. Rakastan mäkin sitä.

Arto puristi Ditten käsivartta.

Taidan ottaa toisenkin paukun.

Selvä homma.

ÖISIN BODIL istui sängyssään ja itki silmät kiinni pimeässä, itki kuollutta äitiään. Alkuun tyttö oli puhunut äidistään päivittäin, esittänyt kysymyksiä ja väitteitä. Mikä oli äidin lempiruokaa? Tykkäiskö äiti näistä uusista kengistä? Äiti sanoi että saan. Puheet olivat jääneet pois pikkuhiljaa. Tilalle oli tullut äänetön öinen itku. Arto istui sängynreunalla ja halasi tyttöä, silitteli tämän selkää ja antoi itkeä kunnes itku muuttui äänettömiksi nyyhkäyksiksi ja tyttö lopulta nukahti. Sitten Arto peitteli hänet ja kuluneen kaniinin, jonka hän oli ostanut Bodilille sairaalan aulan lahjatavarakaupasta samana päivänä kuin tämä syntyi.

Joinakin öinä hän ei itse saanut enää unta. Silloin hän istui parvekkeella, joi kahvia ja poltti tupakkaa. Hän oli lopettanut, mutta öisin hän toisinaan otti askinsa jääkaapista. Pihalla oli pimeää ja hiljaista, ei valoja yhdessäkään ikkunassa.

Bodil oli löytänyt Sofian. Arto oli hakenut Bodilin aamupäivällä ja he olivat menneet Tantolundenin puistoon, kävelleet merenrannan poluilla, syöneet jäätelöä ja katselleet nurmikolla jalkapalloilevaa nuorisoa. Arto sai pitää Bodilin viisi tuntia. Aika venähti. Arto lähetti

Sofialle viestin muttei saanut vastausta. Kun he vihdoinkin pääsivät asunnolle, kukaan ei tullut avaamaan. He odottivat porraskäytävässä, ja Arto yritti soittaa Sofialle ja lähetti viestinkin, mutta sitten Bodil otti oman avaimensa repusta. Hän istui rappukäytävän lattialla avain kädessään, polvet leuan alla, pudotti avaimen, nosti sen, pudotti taas. Hän alkoi hermostua, eikä Arto pitänyt ohi kulkevien naapureiden katseista. Joten hän päätti, että he menisivät sisään odottamaan, vaikkei hänellä ollut lupaa mennä Sofian asuntoon. Hän istui sohvalla ja selasi pöydälle jäänyttä avonaista kirjaa jo valmiiksi tympääntyneenä siitä, millaiseen riitaan luvaton tunkeutuminen johtaisi, kun Bodil huusi makuuhuoneesta: Äiti nukkuu.

Sofia makasi pedatulla sängyllä, ruisku edelleen käsi-varressa. Bodil seisoivat sängyn vieressä pidellen äitinsä kättä ja sanoi: Äiti, äiti, herää nyt, herää.

Sofia oli ollut kuivilla jo kuusi vuotta, eikä Arto ollut missään vaiheessa kyseenalaistanut sitä. Sofia ei ollut koskenutkaan heroiniin sen jälkeen kun oli saanut tietää olevansa raskaana. Lopetti käytön kuin seinään sinä samana päivänä. Alkuun he olivat molemmat kuivilla. Kun Arto sortui, Sofia jatkoi yksin, vanhempiensa tuella. Kun hän oli ollut huumeeton vuoden, vanhemmat ostivat hänelle asunnon. Pienen kolmion Södermalmilta Mariatorgetin vierestä. Ikkunat sisäpihalle ja täysin remontoitava, ja he olivat onnistuneet saamaan sen hävyttömän halvalla ennen ensimmäistäkään näyttöä. Sofia aloitti uudestaan opiskelun, sai harjoittelupaikan vanhusten hoitokodista ja sitten pysyvän työpaikan. Hän harrasti liikuntaa ja oli

täysin raitis, ei käyttänyt edes alkoholia. Harva hänen uudessa elämässään edes tiesi, että hän oli entinen narcomaani. Hän oli tietoinen sortumiseen liittyvistä riskeistä, kuten kaikki entiset käyttäjät. Ja silti hän makasi kuolleena yliannostukseen päivää ennen kuin hänen oli ollut tarkoitus lähteä Bodilin kanssa Ahvenanmaalle sukuloimaan. Järjetöntä, epäoikeudenmukaista.

Kun alkoi väsyttää, Arto tumppasi viimeisen tupakan ja palasi sänkyynsä. Kyynelet olivat ehtyneet jo ensimmäisten pakokauhun valtaamien päivien jälkeen, jolloin hän oli ollut yksin tyttärensä kanssa ilman rakkautta jonka oli menettänyt mutta josta ei koskaan ollut luopunut. Jäljellä olivat vain suru ja viha. Ajatukset jauhoivat hänen päässään kuin siellä olisi ollut myllynkivi joka välillä hidasti vauhtiaan muttei koskaan lopettanut raskasta, yksitoikkoista pyörimistään.

OOTSA ARTO? Olis vähän asiaa.

Poika oli lukion toisella. Arto oli juuri täyttämässä salaattipöytää.

Millaista asiaa? Jos tahdot puhua ruoasta, niin kannattaa ennemmin lähettää meiliä. Me käydään ne läpi viikkokokouksessa.

Ei tää ruokaa koske. Aattelin että jos tulisit pyörätelineille kahden maissa, kerron sitten.

Meillä on aikamoinen hoppu siihen aikaan, kun pitää siivota kaikki pois. Eli millaista asiaa?

Puhutaan myöhemmin, poika sanoi huitaisten torjuvasti kädellään. Entäs kolmelta?

Se käy, mutta tosi lyhyesti.

Ei siinä kauaa mene.

Arto mainitsi keskustelusta Marisolille, kun he tyhjenivät noutopöytää.

Marisol totesi nauraen: Ehkä poika haluaa parisuhdevinkkejä. Vaikka kuka näistä penskoista tietää.

Poika tupakoi tottumattomasti, yski ja sylkäisi klimpin, jonka tuuli lennätti hänen kengilleen.

Mahtavaa että pääsit tulemaan, hän sanoi.

Arto kohautti olkiaan.

Niin siis?

Suoraan asiaan.

Poika pyyhkäisi otsatukan kasvoiltaan.

Ei oo mikään salaisuus, että oot narkkari, tai siis entinen narkkari. Sen tietää niinku tyyliin koko koulu.

Arto ei sanonut mitään, hengitti vain ja ajatteli, että muutaman tunnin päästä hänen pitäisi hakea tyttärensä iltapäiväkerhosta.

Eli sulla on varmaan kontakteja. Niinku diilereitten kanssa ja tolee. Että voisit auttaa löytämään jonkun, joka myy kamaa.

Arto naurahti ja pudisti päätään.

Ei tule onnistumaan, ystäväiseni.

Miksei muka, tartten vain numeron ja tyyliin jonkun suosituksen. Saat viissatosen.

Lähden nyt, eikä tätä keskustelua koskaan käyty.

Odot.

Poika tarttui Artoa takinhihasta.

Siis muahan ei mikään estä kertomasta että yritit myydä täällä huumeita. Vähän niinku sana sanaa vastaan, eikä sun sana taida paljoa painaa.

Kuulepas nyt.

Arto kumartui kohti poikaa, joka kyyristeli hänen pituutensa rinnalla ja irrotti otteensa Arton takinhihasta.

Kaikki mitä minulla on, ja tarkoitan siis todellakin kaikki, on tämä työ ja tyttäreni. Jos sä tekaiset musta juttuja, minkä varmasti onnistut tekemään oikein hyvin,

mulla ei ole enää mitään, ei yhtään mitään. Menetän työni, ja menetän tyttäreni. Sun ongelmasi on, ettei mulla siinä tapauksessa olisi mitään syytä olla potkimatta tuolasta räkänokkaa päähän. Mieti sitä, ja mietikin ihan helvetin tarkkaan, ja sitten voit sönköttää ihan mitä huvittaa, mutta mua et pysty kiristämään ja kamas saat hoidella jostain muualta.

Arto astui askelen pois päin.

Tuossahan on hemmetti puisto ihan kivenheiton päässä, käyttäisit vähän järkeäsi. Ala mennä siitä.

Poika kääntyi sanomatta sanaakaan ja käveli jäykin jaloin tuulessa leijuvien lehtien lomitse. Hän vilkaisi Artoa olkansa yli ennen kuin katosi kulman taakse.

Saamarin kakara, Arto mutisi työntäen kädet tasakuunsa ja kiiruhtaen sitten pihan poikki.

Mitä asiaa sillä oli? kysyi Marisol seuraavana päivänä.

Niin kellä?

No sillä oppilaalla.

Ai sillä, ei mitään.

No mutta mitä? Kerro nyt...

Arto kaatoi öljyä paistinpannulle ja ryhtyi levittämään sitä lastalla.

Ihan typerä pikkuasia vaan, halusi apua jonkin jäynän tekemiseen, tyyliin kärpänen keitossa. Sanoin että me ollaan aivan liian huumorintajuttomia moiseen, joten ratkaiskoon asian itse.

Voi näitä nykyajan nuoria, sanoi Marisol päätään pudistellen.

Niinpä.

Marisol kumartui, repäisi veitsellä auki ison pussillisen kuorittuja perunoita polviensa välissä, nosti pussin tottunein elein ja kaatoi sisällön perunaleikkuriin, joka alkoi sylkeä perunasiivuja alla odottavaan vuokaan. Marisol oli lyhyt, ryhdikäs ja vuosien työnteon jäljiltä vahva. Arto tiesi, että oppilaiden suussa he olivat Ohukainen ja Paksukainen. Jotenkin häntä miellytti ajatus siitä, että heitä pidettiin parivaljakkona.

Jännitystarinaksi tihentävä, koskettava romaani Tukholman varjoisalta puolelta

ÄITI SOFIA kuolee yliannostukseen.
Tukholman alamaailmasta irti rimpuillut Arto
on jättänyt entisen elämänsä huumeaddiktina
ja yrittää nyt yksinhuoltajana huolehtia tyttärestään
– yhteiskunnan herkästi tuomitsevan katseen alla.

Kun Artosta tehdään perätön ilmianto
ja hän menettää työpaikkansa koulun ruokalassa,
rikollisen rahan houkutukset palaavat.

Väkivallan ja valheiden maailma on vain
yhden päätöksen päässä, mutta vaa'assa painavat
sekä Arton että hänen tyttärensä elämä.

»Tämä on ennen kaikkea lahjakas,
sietämättömän surullinen kuvaus yhteiskunnasta.»

– **Dagens Nyheter**

www.wsøy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-45456-5